

Petnajsti seminar slovenskega jezika, literature in kulture

Petnajsti jubilej so prireditelji tradicionalne polletne šole slovenskega jezika, literature in kulture počastili predvsem delovno: z ugotovitvijo nove oblike seminarskega dela, z znanstvenim simpozijem, pa tudi z nekaterimi dopolnitvami v organizaciji. Seminar prireja v okviru Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani PZE za slovanske jezike in književnosti in je posebna enota Fakultete, sodelujejo pa delavci zlasti tistih enot Filozofske fakultete, ki se ukvarjajo s slovenistiko v širšem pomenu, delavci s pedagoških akademij in SAZU. Tako se seminar z mednarodnim znanstvenim simpozijem uveljavlja vse bolj kot osrednja slovenska prireditev z namenom seznanjati svet s slovenskim življenjem in kulturno ustvarjalnostjo. Ker je seminar doslej to nalogo zgledno opravljal, si je pridobil ugled v okviru Univerze, pa tudi v širšem družbenem okviru, kar se nazadnje kaže s primerno pozornostjo javnih občil. Seminar finančno omogočajo vse tri skupnosti, Izobraževalna, Kulturna in Raziskovalna, del sredstev za simpozij pa je bil krit iz seminarske rezerve.

Organizacijska struktura seminarja. Seminar pripravlja organizacijski odbor, v katerem je devetnajst članov iz PZE (L. Črničec, A. Derganc, mag. J. Dular, dr. Helga Glušič, dr. F. Jakopin, mag. H. Jug-Kranjec, dr. V. Kalenič, dr. M. Kmecl, dr. J. Koruza, M. Kranjec, dr. M. Orožen, dr. B. Paternu, dr. B. Pogorelec, dr. J. Rotar, dr. A. Skaza, dr. A. Šivic-Dular, dr. J. Toporišič, dr. F. Zadravec, J. Zor) in T. Kovačič iz Zamtesa. V letu 1979 je zaupal izvedbo seminarja in simpozija ožjemu odboru, v katerem so bili B. Pogorelec kot predsednica, H. Glušič kot podpredsednica in B. Paternu kot vodja simpozija. V ožjem odboru izdelane programske zasnove simpozija in seminarja, spremne prireditve in predlogi za osebno podelitev štipendij udeležencem je sprejel in dopolnil organizacijski odbor; pri izdelavi simpozijskega programa je sodeloval kot predstavnik neslavističnih nacionalnih strok, ki so združene pod skupnim pojmom kultura, predsednik sveta Znanstvenega inštituta Fakultete dr. N. Sumi. Čeprav delež neslavističnih strok pri obeh prireditvah ni majhen in je tudi sicer težnja po interdisciplinarnem povezovanju, doslej pravega ustvarjalnega dialoga pri snovanju programa nismo znali ustvariti; v nemajhni meri je za to nedvomno kriva značilna (in po mnenju poročevalke škodljiva) tradicionalna zaprtost strok. V korist obeh naših prireditev bo, če bomo to stanje znali preseči. Novost letošnje prireditve je v iskanju dolgoročne usmeritve, ki je bila sklenjena za simpozijijski del seminarja, medtem ko je seminar takšno usmeritev že prej dosegel v organizacijskem, ne pa v vsem tudi v vsebinskem pogledu

(tu je treba predvsem omeniti problemsko informacijo iz literature, deloma tudi kulture, manj skladnosti je v zasnovi jezikoslovja). Zdi se, da sta organizacija seminarja in tudi vsebinska zasnova dosegli že tako stopnjo, da se pojavlja kot resen problem vprašanje metodike sporočanja o slovenskem narodnem bivanju.

Simpozij (od 28.–30. junija) je ob pomoči predsednice in tajnice pripravil dr. B. Paternu. Pri snovanju je bilo posebej poudarjeno, da gre za začetek sistematične meddisciplinarne razprave o nekaterih temeljnih vprašanih slovenske kulturne ustvarjalnosti (v okviru fakultetnega kulturološkega projekta); za začetek pa ni bilo izbrano zgodnje srednjeveško izhodišče, tudi ne šestnajsto stoletje, ampak obdobje klasicizma in razsvetljenstva v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. K udeležbi so bili za področje jezika in literature povabljeni poleg jezikoslovcev in literarnih zgodovinarjev slovenistov in primerjalnih zgodovinarjev tudi jugoslovanski in tuji slovenisti in slavisti (zlasti pri tujih znanstveno delo v slovenistiki izvira iz pobud, ki so jih dobili z udeležbo na seminarju), medtem ko so bili na področju kulture vabljeni samo slovenski raziskovalci, ki so prispevali poglede na to obdobje s področja filozofije, zgodovine, etnologije, zgodovine šolstva, umetnostne in glasbene zgodovine. Simpozija se je udeležilo 10 literarnih zgodovinarjev, 13 jezikoslovcev in po en zastopnik omenjenih strok, skupaj 28. Z vseh področij so prikazali bodisi novo gradivo, metodološke pristope, bodisi nove sintetične poglede. Živahna razprava je opomnila, da bi bilo v prihodnje koristneje povezati področja s skupno tematiko. Povzetki referatov so bili razmnoženi pred simpozijem, sami referati pa bodo natisnjeni v posebni publikaciji. Udeležence simpozija je sprejel podpredsednik ljubljanske mestne skupščine N. Lukež; posebej zanje je priredil koncert Ljubljanski baročni trio pod vodstvom prof. Klemena Ramovša. Simpozij in seminar je povezala skupna študijska ekskurzija na Kras in v Vipavsko dolino.

Seminar (od 1. do 14. julija 1979) je imel dva temeljna programa in dopolnilni program. Osrednji temeljni program za večino udeležencev je vseboval neobvezna tečaja iz dialektologije (T. Logar) in zgodovine slovenskega knjižnega jezika (M. Orožen) – po eno uro dnevno, obvezen lektorat slovenskega jezika (po tri ure dnevno) in po eno ali dve predavanji iz jezika, literature ali kulture, Drugi temeljni program za tiste zamejce, ki se knjižnemu jeziku šele privajajo, je imel dopolnilni lektorat (po eno uro), obvezni lektorat in po eno dvojno uro preglednega predavanja iz slovenske zgodovine (V. Melik) in literarne zgodovine (Š. Kink).

Lektoratov je bilo letos dvanajest; za lektorje, ki jih povezuje in vodi H. Jug-Kranjec, je značilno,

da jih več kot polovica dela kot lektorji slovenskega jezika na tujih univerzah, kar jih usposablja tudi z metodičnega stališča; prav zaradi tega so ljubljanski lektorati deležni vsesplošnega priznanja udeležencev. Osnovni učbenik za lektorske tečaje je Slovensčina za tujce Hermine Jug-Kranjec, ki smo ga lani prvič, letos pa ponovno izdali.

Od predavanj jih je bilo šest iz jezikoslovja, eno kulturno-zgodovinsko je bilo na meji med jezikoslovjem in literaturo, sedem iz literature in šest iz kulture (arheologija, zgodovina, kulturna zgodovina, etnografija, umetnostna zgodovina, muzikologija). Jezikoslovje je seglo letos v veliki meri v zgodovino (B. Pogorelec, Slovenski jezik: jezikovna politika in praksa; J. Toporišič, Norma in predpis v zgodovini slovenskega knjižnega jezika); A. Šivic-Dular, Urban Jarnik – jezikoslovec in slovarnik; F. Jakopin, K vprašanju ruskih jezikovnih prvin v slovenščini; A. Vidovič-Muha, Privedniške zaimenske besede; medtem ko je bilo deloma mejnega značaja predavanje J. Čara Sodobna pesniška ustvarjalnost v severovzhodni Sloveniji. Literarna veda je nudila pregled, s kulturološkim predavanjem pretrgano od srednjega veka in 16. stoletja dalje (P. Simoniti, Kulturnozgodovinski pomen renesančnega humanizma pri Slovencih; M. Kmecl, Problematika slovenske proze v 19. stoletju; B. Paternu, Poglavje iz tipologije slovenske proze 19. stoletja; F. Zdravec, O prozi Ivana Cankarja; J. Koruza, Ekspresionistična črtica Slavka Gruma; H. Glušič, Slovenski kmečki realistični roman v 30. letih; I. Cesar, Struktura Balade o trobenti in oblaku Cirila Kosmača ter M. Dolgan, Sodobna slovenska pripovedna proza med deskripcijo in alegorijo). Iz strok, zbranih pod razdelkom kulture, so predavatelji prikazali aktualne probleme, vidike in spoznanja (T. Bregant, Arheološki prispevki k pojasnitvi stavbnega razvoja starega gradu nad Celjem; J. Prunk, Aktualnost Speransa; S. Kremenšek, Težnje v slovenski etnološki teoriji in praksi v 20. stoletju; T. Brejc, Sodobne teorije umetnostne zgodovine pri nas in v svetu; B. Loparnik, Pomen Marija Kogoj v slovenski glasbi). Predavanja so bila objavljena v posebnem zborniku; uvodno pojasnilo o rasti Seminarja je dopolnjeno s tematsko urejeno bibliografijo referatov. Seminarski zbornik je skupaj z drugimi publikacijami mogoče kupiti v knjižnici PZE za slovenske jezike. Seminar je bil obogaten z dodatnim programom, ki je vseboval dobro obiskane laboratorijske vaje iz slovenske izgovorjave; organizirani sta bili dve okrogli mizi; prvo na temo Družbeni sistem v Jugoslaviji in Kardeljeva politična misel je ob pomoči J. Prunka vodil mag. Savin Jogan, drugo iz družbene geografije o procesu prehajanja v urbano družbo je vodil V. Klemenčič (ilustrativno razstavo o tem so pripravili sodelavci Inštituta za geografijo). Z našim življenjem so se udeleženci uradno seznanili še na obeh ekskurzijah, v Vipavi so izvedeli o samoupravljanju in njegovem izročilu v Kmetijskem kombinatu Vipava, s šolstvom pa so se seznanili na obisku osnovne šole v Podčetrtku. Si-

cer sta bili ekskurziji zasnovani tako, da pomagata nazorno prikazati ne le dve diametralno različni kulturno-geografski področji, ampak tudi naglo spreminjanje podnebnih, geografskih, kulturnih razmer v slovenskem prostoru. Razen tega je veljala pozornost tudi krajevni zgodovini od antike do danes. Na prvi ekskurziji na Kras in v Vipavsko dolino smo se ustavili na Vrhniki, v Podnanosu, v Vipavi, Zemonu, na Gorjanskem, v Svetem pri Komnu in v Tomaju (vodili so N. Šumi, T. Logar, J. Koruza, B. Pogorelec, B. Paternu in drugi); na drugi ekskurziji smo se ustavili na Trojanah, v Šempetru, na Starem gradu v Celju, na Sv. Roku nad Šmarjami, v Rogški Slatini, na Knežec zaradi dežja ni bilo mogoče, in v Podčetrtku (vodili so T. Logar, T. Bregant, N. Šumi, M. Kmecl, F. Jakopin, B. Pogorelec, tov. Lešnikova in drugi). Poleg tega je bilo seminarsko življenje dopolnjeno s dvema umetniškima večeroma, večerom pesmi Svetlane Makarovič (recitiral sta avtorica in Jerca Mrzel) in recitalom ljudskih balad, ki jih je po gradivu Glasbeno-narodopisnega inštituta SAZU pela Bogdana Herman. Udeleženci so si razen tega ogledali razstavo Ivane Kobilice, obiskali Inštitut za slovenski jezik, posebej zainteresirani pa še zbirke v NUK in Slovanski knjižnici ter si ogledali Semeniško knjižnico kot zgled stare biblioteke.

Seminar so pozdravili predstavniki univerze, SAZU, Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje, Filozofske fakultete in drugih jugoslovanskih seminarjev. Udeležence Seminarja je ob zaključku sprejel rektor Univerze Edvarda Kardelja, dr. ing. Slavko Hodžar, zamejske Slovence pa predsednik IO Kulturne skupnosti Slovenije Ivo Tavčar.

Udeleženci. Od 123 udeležencev seminarja jih je bilo 80 Neslovencev in 43 Slovencev, pretežno zamejcev iz Italije (Trst, Gorica, Beneška Slovenija in Koroška, nekaj je bilo izseljencev oziroma njihovih potomcev). Iz Argentine je bila 1 udeleženka, iz Avstralije 2, iz Avstrije 25, od tega 18 slovenskih Korošcev, 3 so bili iz Belgije, 4 iz CSSR, 1 iz Danske, 4 iz Francije, 31 iz Italije, od tega 25 zamejskih Slovencev, iz drugih jugoslovanskih središč 10, iz Madžarske 5, iz Nemške demokratične republike 4, iz Zvezne republike Nemčije 6, iz Nizozemske 1, iz Norveške 1, iz Poljske 12, iz Romunije 1, iz Španije 1, iz Sovjetske zveze 3, iz Švedske 1, iz Velike Britanije 3, iz ZDA 3.

Po poklicu so prevladovali slavisti, znanstveni delavci in bibliotekarji (28), slušatelji slavistike in nekaj drugih strok (59), poleg tega 4 prevajalci, 3 novinarji, profesorji in učitelji (17) iz drugih strok (pravniki, socialni delavec, bolničarka, uradniki – 12).

Sporočilo o današnjem trenutku slovenistične znanosti iz zornega kota Slovencev se je zaradi tako pestrega sestava udeležencev nujno prepletalo s potrebno informacijo o slovenskem življenju in kulturni ustvarjalnosti, informacijo, ki je v pogosto zastarelih ali s tujega gledališča zasno-

vanih priročnikov ne morejo dobiti. Kljub dobremu sprejemanju in vidni delavnosti udeležencev ostaja še zmeraj pred nami naloga, kako poskrbeti za izčrpen in kar se da sintetičen vpogled v najbolj pomembne značilnosti slovenskega življenja. Čeprav je seminar sola in ne priložnost za znanstveno razpravo (posebej zdaj, ko je za to na voljo simpozij), je vendarle mikavna priložnost za izoblikovanje znanstveno utemeljene komunikacije o slovenski kulturi.

Breda Pogorelec

Predsednica Petnajstega seminarja slovenskega jezika, literature in kulture
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Tretja jugoslovanska onomastična konferenca v Dubrovniku

Jugoslovanski medakademijski odbor za onomastiko, ki ga je za Ljudevitom Jonkejem prevzel Josip Hamm, prireja vsako drugo leto delovno srečanje jugoslovanskih imenoslovcev; prvo srečanje so pripravili črnogorski slavisti leta 1975 (zbornik referatov je izšel lansko leto), drugo je organiziral onomastični odbor Makedonske akademije znanosti in umetnosti jeseni 1977 (zbornik izide v tem mesecu) v Skopju in tretje so pripravili člani hrvaškega odbora, ki ga vodi Milan Moguš. Udeleženci so na konferenci v Dubrovniku (od 10. do 13. okt. letos) prebrali blizu 60 referatov iz območja antroponimije in geografske terminologije; zaradi pomanjkanja časa nekatera poročila niso bila predstavljena na konferenci, bodo pa objavljena v skupnem zborniku, ki ga bodo izdali v Zagrebu pri Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti pred četrto konferenco; to mora organizirati slovenski onomastični odbor oktobra 1981.

Tretje srečanje jugoslovanskih imenoslovcev je nedvomno dokazalo, da se je ta veda v zadnjih letih pri nas utrdila in zajela nove raziskovalce iz vrst jezikoslovcev, zgodovinarjev, sociologov, geografov in etnologov; očitno je tudi, da so imenoslovci svoje metode preučevanja bolj uskladjali, tako da so tudi njihova spoznanja in ugotovitve bolj pregledna in lažje preverljiva. Vendar kljub temu ne bi mogli zapisati, da na konferenci ni bilo slišati anekdotično obarvanih ali celo tendencioznih interpretacij imenskega gradiva, ki ga je treba velikokrat še izluščiti iz drugojezičnih zgodovinskih dokumentov.

Na konferenci so bile zastopane vse jugoslovanske republike in obe pokrajini; najmočnejše je bila zastopana Hrvaška, vidnejše tudi Makedonija in Srbija, medtem ko je BiH letos številčno šibkejša, a je vseeno presegla našo skupino (4). Opazno se je povečalo število albanskih referatov iz Prištine, ni pa bilo imenoslovcev z madžarskega jezikovnega področja in Vojvodini, čeprav imajo svoj hungarološki inštitut. Na konferenci so aktivno sodelovali tudi gostje iz tujine: R. Katičič iz dunajske univerze, E. Eichler in J. Schult-

heis iz leipziškega onomastičnega središča in K. Rymut, predstavnik poljskega imenoslovja in urednik revije *Onomastica*.

Prva dva dneva sta bila namenjena obravnavi vprašanj antroponimije v vseh njenih razsežnostih; več predavateljev je analiziralo osebna imena v starih listinah glede na jezikovno pripadnost in izvor, nekateri so zasledovali usodo osebnih imen v krajevnih in rečnih imenih, drugi so poskušali prikazati besedotvorne vzorce za tvorbo osebnih imen v različnih jugoslovanskih jezikih; nekaj referentov je obravnavalo naglasna vprašanja (npr. S. Vukušić iz Pule). Čeprav je bilo na programu iz zemljepisne terminologije manj referatov (tretji dan), so avtorji zbrali veliko novega gradiva, ga analizirali in klasificirali; najbolj vsestransko so se teh vprašanj lotili makedonski jezikoslovci, pri katerih se je vidneje pokazalo, da imajo dobro organizirano znanstveno zaledje v inštitutu za makedonski jezik.

O splošnih vprašanjih imenoslovja in o njegovem mestu v okviru filologije je govoril Radoslav Katičič. Poudaril je premalo upoštevano dejstvo, da je imela onomastika pomembno vlogo pri razkrivanju zgodnjih obdobij zgodovine jezikov, da je njena vloga neizpodbitna v primerjalnem jezikoslovju in v drugih bližnjih disciplinah. Imenoslovje bi se moralo torej pomakniti z obrobja jezikoslovnih znanosti v njihovo središče; še posebej to velja za jugoslovansko ozemlje, kjer prav imena lahko osvetlijo marsikatero neznanco v jezikovnem spletu na Balkanu. Josip Hamm je prikazal vlogo morfonologije v imenoslovju in povezal te pojave z ustreznimi pri občnih imenih. O skupnih potezah v onomastiki zahodnih in južnih Slovanov sta poročala Ernst Eichler in Kazimierz Rymut.

Večje število referentov je obravnavalo vprašanja jezikovnih stikov in njihovega učinkovanja pri oblikovanju imen, osebnih in drugih. Tako je prikazal močno zastopanost osnove **alb(h)o-»bel«* v makedonski onomastiki klasični filolog P. Hr. Ilievski, zgodovinarji in jezikoslovci iz Prištine so z zanosom (a deloma nekritično) obravnavali razmerja med staroilirskimi (albanskimi), vlaškimi, turškimi, srbskimi in hrvaškimi prvimi v imenih starih srbskih in turških listin Kosova. O osebnih imenih pri bosenskohercegovaških Muslimanih sta predavala Srdan Janković iz Sarajeva in avtor slovarja »Muslimanska imena orientalnog porijekla u Bosni i Hercegovini« Ismet Smailović iz Banjaluke. Milica Grković iz Novega Sada je analizirala glede na izvor imena v Dečanskih »hrisovuljah« iz prve polovice 14. stoletja. Več referentov se je lotilo bogatega imenskega gradiva z območja Dalmacije in Primorja, kjer je stik med slovanskim in romanskim življenjem najlepše izpričan prav v imenih. Tudi samo ime *Dubrovnik*, ki ga je Petar Skok razložil kar naravnost iz slov. *dubrava* ali *dubrova*, je po Žarku Muljačiću (naslonitev na sintagmo: *Cas-tellu(m) de Epidauru novo*) in Valentinu Putancu (naslonitev samo na *Epidaurum*) dobilo novo razlago v referatu Daniela Alerića iz Zagreba